

❖ **VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată**

Poziționarea localității.

Satul Viscri face parte din comuna Bunești și se află la 13 km nord-nord-vest de orașul Rupea și la 7 km de satul Dacia. Viscri nu este situat pe o sosea națională sau vreun drum asfaltat este ascuns între dealurile din vestul orașului Rupea.

Perioada edificării, hramul bisericii și prezentare generală.

Cetatea eclezială Viscri a fost construită către sfârșitul secolului al XV-lea. Biserica a fost transformată în secolele XV-XVII. Ea purta hramul Sf. Andrei. Biserica evanghelică din mijlocul „cetății sacrale”, în stil gotic, înlocuiește un vechi edificiu în stil romanic. Biserica păstrează un capitel cu ciubuce, așezat actualmente în altar, unicul de acest gen cunoscut în Transilvania. Are o incintă dublă, centura interioară de zid, prevăzută cu un coridor acoperit și întărită cu patru turnuri (secolele XV-XVI), al cincilea adăpostind poarta.

Biserica este cea mai maiestuoasă biserică-cetate medievală din toate cele aproximativ 180 câte mai există în Transilvania de astăzi. Viscri este singura cetate sasească din România cuprinsă într-un album ilustrat al Europei din 1935, realizat de Martin Hürlimann, Europa. În localitate fundatia "Eminescu-Trust"-sponsorizată, printre alții, și de printul Charles al Marii Britanii- a început renovarea caselor vechi sasești.

Ceea ce frapă, la prima vedere, la această cetate este masivitatea ei. Biserica care a dat numele inițial localității, Alba Ecclesia (în germană Weisskirch), este înconjurată de turnuri și bastioane impunătoare și ziduri deosebit de solide, care domina împrejurimile satului. De altfel, biserica, introduce astăzi turistul în arta populară specifică caselor țărănești sasești.

Particularitățile monumentului au preocupat pe mulți cercetători iar enigmele lui au putut fi dezlegate abia prin săpăturile întreprinse în 1970-1971 de către arheologul Mariana Dumitrache, care prezintă rezultatele lor într-un studiu amplu "Cercetări arheologice și ale istoriei arhitecturii în zona Rupei (Viscrici - Deutschweisskirch).

Atestarea documentară a așezării.

La poalele dealului cetății se întinde satul Viscrici, cu o stradă principală de aproximativ 1,3 km și câteva străzi perpendiculare spre nord. Patru străzi erau ale sasilor, una a românilor și una a țiganilor. Stilul caselor sasești s-a păstrat aici peste secole. Poziția izolată și sărăcia locuitorilor au salvat o arhitectură rustică nealterată. Sunt case cu fațade impunătoare, flancate de porți ce ascund gospodăria de privirile indiscrete ale trecătorilor.

Deși colonizarea sasilor are loc în secolul XII, prima atestare documentară se păstrează abia din anul 1400. Poziția retrasă a așezării explică și apariția sa relativ târzie în documente. În anul 1500, Viscrici este enumerată printre comunele libere ale Scaunului de Rupea, cu 51 de gospodării, trei pastori, un dascăl și doi săraci. Aici, ca și în alte comune, vechimea bisericii

Rupea-Cohalm

creație și identitate culturală românească

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

confirma ca asezarea colonistilor germani a luat fiinta la sfarsitul secolului XII cand a fost colonizata si partea apuseana a viitorului Scaun al Rupei.

Preponderenta sasilor se pastreaza si între cele doua razboaie mondiale. In 1930 Viscri numara 787 locuitori, dintre care 562 sasi (peste 70%). Al doilea razboi mondial, deportarea în Uniunea Sovietica si emigrarea în Germania vor înjumatati numarul sasilor pâna sfârșitul perioadei comuniste. Dupa 1990 ei vor emigra masiv, fiind înlocuiti mai ales de rromi. In prezent traiesc în Viscri, pe lângă 150 de români si 275 cetateni de etnie roma, doar 34 de sasi.

Situarea bisericii fortificate.

Strada Principală a localității urcă în direcția sud-vest, la fel ca și amîndouă străzile laterale, lăturalnice, ducînd înspre nord-vest. La capătul părții de vest se află biserica fortificată din Viscri, propusă să fie trecută pe lista U.N.E.S.C.O. a monumentelor istorice care necesita restaurare.

Biserica evanghelică.

Nava. Corul. Absida. Bolta gotică. Ferestrele, Tavanul casetat.

Biserica evanghelică din Viscri, de mici dimensiuni, impune totuși prin gigantismul zidurilor sale, atît cele ale sanctuarului, cît și cele ale primei incinte. Ele sunt construite într-o regiune săracă în piatră, din blocuri considerabile din calcar si bazalt, ridicate la mari înălțimi, astfel încît să se poată edifica turnul de vest și contraforturile de pe laturile sudică și nordică ale navei.

Biserica are o singură navă, cu tavan plat, construită pe urmele unei clădiri romanice. Absida romanică a fost înlocuită printr-un cor trapezoidal bine întărit, în secolul al XIV-lea, iar sala a fost alungită spre vest, cuprinzînd și turnul, care între timp preluase funcția de donjon.

Tavanul plat a fost substituit cu unul boltit, corul primind suplimentar un etaj fortificat. Bolta gotică nervurată a suprasolicitat pereții laterali ai navei și a fost înlocuită cu un tavan casetat.

In 1743 s-a renunțat și la etajul fortificat al corului, acoperișul acestuia fiind coborît direct pe ziduri. Din capela inițială s-a păstrat numai o nișă în peretele sudic al corului. Pictura s-a degradat in timp fiind pînă la urmă acoperită.

Turnul de la vest sau Turnul cu Ceas, datand din 1494, are 6 etaje și ziduri groase în interiorul cărora se poate circula pe scări înguste și obscure, a fost supraînălțat și fortificat în mai multe faze.

La interior, în navă, este de semnalat mobilierul, ornat cu motive inspirate din arta populară săsească. Interiorul bisericii amintește de atmosfera unei case țărănești săsești, bogată în artă populară: tavanul casetat se potrivește cu galeriile laterale, tot din lemn, avînd balustradele pictate într-o manieră naivă, dar și cu stranele vechi cu picturi rurale, datate din 1694, 1717 și 1783.

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

În cor, după altar, se mai văd resturile unei coloane romanice, provenind de la biserica primitivă. Arcul triumfal este și el un rest din aceeași construcție.

Biserica.

Scurt istoric. Evenimente importante din „viața” bisericii.

Prima biserică construită în Viscri data din perioada ocupării zonei de coloniștii sași. Planul bisericii era simplu, cu o singură navă și o absidă semicirculară pe latura de răsărit, în stil romanic. Această biserică a fost distrusă de invazia tătară de la 1241-1242, fiind înlocuită mai târziu (1498) cu un alt edificiu, care se păstrează și azi. Obiecte și monede din perioada 1100-1120, descoperite în cimitir, și cercetarea atentă a zidurilor au dus la concluzia că aceste locuri au fost inițial populate de grupuri de secui, aparatori ai graniței de sud-est a regatului ungar. Secuții construiesc pe locul actualei biserici evanghelice o mică biserică-sală fără turn. Aceasta era construită din calcar alb-verzui, avea forma rectangulară, cu absida semicirculară spre răsărit, iar unicele podoabe erau pietrele cubice ecarisate ce formau colturile salii și începutul absidei, o arcadă semicirculară a intrării sudice. Sala avea un tavan plat, absida o semicalotă (lungimea capelei era de 13,5 m, a salii de 9,80 m, lățimea salii în vest de 7,8 m și în est de 8 m). După piesele descoperite în mormintele dinauntru și din afara capelei, monede și cercei de tampla de la începutul secolului XII, aceasta se datează între 1100-1120, ca aparținând unui grup de secui ce păzeau în acest punct granița statului maghiar feudal, înaintea sosirii coloniștilor germani.

La jumătatea secolului al XII-lea, regele Ungariei, aduce în regiune coloniști germani, sașii de mai târziu, și îi mută pe secui spre Carpații Răsăriteni, pentru apărarea graniței din acea zonă. Pe la 1185 coloniștii germani din zona Flandrei iau în primire mica biserică și o adaptează nevoilor proprii, fără să o schimbe inițial.

La 1225 se construiește în interior o galerie de vest, susținută de trei coloane circulare cu capiteli romanice cubice de două dimensiuni și cu ornamentație specifică. Două dintre ele, mai mici, se află actualmente în cor, iar cel mai mare a fost transformat în cristelniță. Ele sunt astăzi singurele capiteli de acest gen conservate în Transilvania.

Existența capelei parasite a dispensat pe coloniști de truda ridicării unei bazilici romanice cu trei nave, cum s-au construit în cele mai multe așezări sașesti în decursul secolului XIII în Transilvania. Adaptarea capelei s-a efectuat în etape, în concordanță cu evoluția socială a coloniștilor și condițiile istorice respective. Turnul de locuit, construit la 4 m distanță în vest de capela, amintește donjonul greavelor de la Calnic și Garbova, la fel forma ovală a incintei cu care s-a înconjurat cetatea cuprinzând vechiul cimitir cu capela. Parterul nu are deschideri, poartă o boltă în leagan pe axa est-vest, ca și catul al doilea, legat de cel inferior și de cel superior prin scări de piatră taiate în grosimea zidului. De la al doilea cat în sus, nivelele aveau metereze înalte de 1,60 m destinate arcașilor.

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

În secolul al XIV-lea partea de est a bisericii secuiești în stil romanic este transformată: absidele sunt demolate și se ridică un cor trapezoidal bine întărit, care are o închidere semirotundă și este sprijinit pe șapte contraforturi. Pe peretele de nord al sălii bisericii se zidește o sacristie. Corul primește un arc în ogivă și o fereastră semicirculară, scoase la iveală în 1970-1971, în timpul cercetărilor arheologice.

A treia perioadă de construcție, situată în prima jumătate a secolului XVI, coincide cu fortificarea bisericii. Prin prelungirea peretilor laterali ai capelei s-a racordat biserica-sala la donjon. În parterul sau s-a creat o intrare pe latura estică, devenită acum peretele de vest al bisericii, intrare printr-un toc de piatră în arc frânt.

În primul sfert al secolului al XVI-lea, biserica este fortificată iar sala se prelungeste spre vest și este legată prin construcție de masivul turn de vest. Pereții corului sunt înălțați pe un plan poligonal, în plus s-au ridicat noile contraforturi, care suportă arcurile, peste care s-a ridicat etajul de apărare ieșit în afară. Deasupra corului se zidește înăuntru un tavan din stuc. Coridorul de apărare de deasupra corului este demolat și șarpanta acoperișului este așezată deasupra arcului de apărare. Ferestrele au fost parțial mărite sau zidite și înlocuite cu altele care au un arc rotund. Cu ocazia acestor restaurări se menționează o inscripție pe arcul triumfal.

De aceste transformări aminteste o inscripție de pe arcul triumfal indicând anul 1743. Mari fragmente de fresce au fost descoperite, dar pictura a fost parțial distrusă la înălțarea corului. Strane cu picturi fitomorfe gotice și renascentiste, datate 1694, sunt așezate de-a lungul peretelui de vest; tribunele de lemn, cu balustradele lor pictate, datează din 1717, iar stranele de pe latura de sud din 1783. Acest mobilier pictat rustic conferă o notă aparte, interiorului, prezentând totodată o valoare etnografică.

În prezent interiorul bisericii aminteste de atmosfera unei case țărănești săsești, bogată în arta populară: tavanul casetat se potrivește cu galeriile laterale, tot din lemn, având balustradele pictate în maniera naivă, cu stranele vechi cu picturi țărănești. Amvonul baroc, din lemn, datează din 1791. Altarul în stil clasic din secolul XIX este opera pictorului J. Pankratz din Rupea, iar orga funcționează din 1817 și a fost construită și montată deasupra altarului de râsnoveanul Johann Thoiss. Atracția rămâne însă cristelnița confecționată din capitelul romanic ce stă pe un tronson de coloană, pastrate din vremea micutei capele Alba Ecclesia.

Interiorul bisericii.

Altarul

Este clasic sau mai degrabă neoclasic, datează din secolul al XIX-lea și este opera pictorului J. Pankratz din Rupea. Are în centrul picturii o „Binecuvântare a Copiilor”. Partea superioară a capitelului are formă de abac, prevăzută pe fiecare latură cu câte patru segmente de cerc. Acest capitel face parte din familia capitelurilor cu ciubuce fiind singurul exemplar cunoscut până acum

Rupea-Cohalm

creație și identitate culturală românească

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

În Transilvania, iar pe baza lui biserica din Viscri trebuie neapărat datată încă în prima jumătate a secolului al XIII-lea.

Amvonul

Este construit în stil baroc din lemn și datează din anul 1791.

Stranele

Sunt în stilul mobilierului țărănesc sau rural transilvan și datează din secolele XVII-XIX

Orga.

În 1723 se construiește o orgă nouă pentru 145 de florini. Ea este încă în funcțiune în 1817, ca și o nouă orgă dotată cu claviatură și 8 registre și a fost realizată și montată deasupra altarului de Johann Thoiss din Rîșnov, pentru 3500 de florini.

Cristelnița.

Una dintre cele mai valoroase piese din interiorul bisericii de la Viscri, realizată din capitelul romanic al bisericii din secolul al XIII-lea, ce zace pe un tronson de coloană păstrată din vremea capelei Alba Ecdesia.

Potirul.

Este în stil gotic, din grupul celor cu panerul perlat, realizat din argint aurit în jurul anului 1500 și având talpa înaltă, netedă, ușor convexă, iar piciorul piramidal cu șase fețe netede, cu muchiile evazate spre bază, care se încheie în șase lobi marcați de o galerie cu lujeri meandrici ajurați.

Clopotele.

În anul 1967 erau suspendate în turnul-clopotniță: un clopot mare, nedatat, unul mijlociu cu inscripția latinească: „Magister Johes von Schespurg 1748”, unul mic - nedatat, împodobit cu patru medalioane reprezentând: un Leu, un Cerb, Moartea și un pui de cerb care sugă - și un clopoțel de sticlă al ceasornicului, fără dată.

Turnul bisericii.

Turnul de apărare zidit din bazalt gri, aflat în vestul bisericii, este posibil să fi fost realizat în secolul al XIII-lea. El măsoară în plan 8,8 x 8,3 metri, iar zidul are o grosime de 2,3 metri. Turnul, destinat inițial unei familii de greavi ca locuință, are fundația situată chiar deasupra unui mormânt vechi, anterior sosirii sașilor. Parterul este dotat cu o boltă cilindrică dreaptă, acoperită deasupra cu tuf calcaros, fără vreo intrare din afară, accesul făcându-se prin etajul superior pe o scară mobilă. Al doilea etaj este de asemenea boltit și are pe zidul de răsărit o intrare zidită cu arc rotund. La al treilea și al patrulea etaj se află planșee, tavane cu grinzi și înalte guri de tragere, potrivite pentru arcași, cu nișe corespunzătoare, convenabile în care se poate sta în picioare.

Rupea-Cohalm

creație și identitate culturală românească

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

În zidurile groase existau niște nișe pentru apărători, cu ferestre de tragere pentru arbalet. Legătura dintre etaje se face și azi printr-un coridor economisit în grosimea zidului pentru scări. În secolul al XIV-lea acest turn dominant a fost preluat de către comunitatea săsească și a fost inclus, două secole mai târziu, în ansamblul bisericii. La începutul secolului al XVI-lea, turnului i se asociază un donjon construit atunci. El mai primește la al cincilea etaj clopotnița cu ziduri zvelte, subțiri și mari deschizături de rezonanță. Deasupra era un al șaselea etaj cu mici creneluri zidite, cu un acoperiș în formă de piramidă. În 1911, în turnul bisericii - se găsea orologiul.

Fortificația bisericii.

Incinta. Turnurile. Drumul de strajă.

Tot atât de bine clădit și de bine conservat ca și biserica este zidul primei incinte, ocupând o suprafață nu prea întinsă, dar apărată în chip remarcabil; are patru turnuri, dintre care unul deasupra intrării și două bastioane, la mici distanțe unul de celălalt. Pe unele din ele au rămas inscripții, din care aflăm data când au fost reparate în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Particularitatea acestei incinte constă în faptul că de-a lungul ei, în comunicare cu fiecare turn în parte, dar lăsînd celor din turn contactul liber cu biserica, este ca un drum acoperit, prin care se putea circula fără pericol, în caz de luptă.

De dimensiuni mai mici și foarte bine clădit, zidul primei incinte a Cetății țărănești, înzestrat cu patru turnuri și două bastioane, s-a păstrat aproape intact. Inscripțiile încă vizibile menționează lucrări de reparație efectuate în secolul al XVII-lea și numele arhitectului, Hartmann, urmat de preceptul "In pace de bello et in bello de pace cogitatis".

Zidul de nord al navei e fără nici o deschizătură și prin aceasta, deosebit de impunător. Cea de-a doua incintă, îndărătul căreia terenul era abrupt, e mult mai neînsemnată. Cetatea a fost mărită și întărită, fortificată la începutul secolului al XVI-lea, când s-a adăugat un bastion defensiv în partea de est.

Intrarea principală în cetate se afla în partea de sud, probabil flancată de un turn, căci Turnul Porții s-a construit în anul 1650 pe fundația unuia mai vechi. Actualmente, „Turnul Porții”, cu accesul pe sub o boltă semicilindrică, reprezintă intrarea principală în biserica-cetate Viscri și adăpostește totodată și clopotele. El este protejat spre vest de un bastion impunător, voluminos combinat cu un turn, dotat cu un coridor de apărare. Un zid viguros apără partea de sud-est pînă la Turnul Vestic. Acest turn de observație cu 4 etaje și coridor de strajă sau de apărare a fost ridicat în anii 1648-1649, de către arhitecții David Zako și Stephan Schullerus. Tot din secolul al XVII-lea, din 1630, datează și Turnul Nordic cu trei etaje. Zidul oval din această parte a fost înlocuit prin ziduri drepte înalte pînă la 5-7 metri și echipate cu un drum de strajă în interior, la rîndul lui substituit în veacul al XVIII-lea cu camere de provizii. În același secol, a fost ridicat al doilea zid de incintă, modest prin dimensiuni, care se păstrează doar parțial.

❖ VISCRI - Deutsch-Weisskirch - Biserica evanghelică fortificată

Biserica și Cetatea țărănească au fost construite din piatră amestecată cu cărămidă parțial tencuită, lemn și tiglă. Această stratificare în alb, brun și roșu a edificiului de la Viscri, este deosebit de pitorească. În plus, contrafortii bisericii, cu intrări laterale în navă, precum și spațiul foarte strâmt dintre biserică și construcțiile perimetrice, conferă ansamblului un farmec aparte de rusticitate și atmosferă medievală.

Fortificația bisericii.

Scurt istoric. Evenimente importante din „viața” fortificației.

În secolul al XIII-lea s-au realizat o capelă și un turn de locuit, ca la cetățile greavilor din Sebeș, înconjurată cu o centură de incintă sau de o incintă ovală. Această incintă s-a păstrat în sud, est și nord-est. Zidul a fost construit din piatră de râu și din piatră de hotar. La începutul secolului al XVI-lea, zidul de incintă este reconstruit în cea mai mare parte și este dotat cu guri de smoală și guri de tragere. El are în partea interioară un coridor de apărare din lemn acoperit. Unele din gurile de tragere sunt formate din cadre, rame de stejar cu închizătoare rabatabile. În est s-a ridicat un bastion cu trei etaje, care a fost așezat în fața zidului exterior.

În partea de sud a corului bisericii se află „Turnul Porții”, deasupra intrării prin poartă având trei etaje, cel superior posedând un coridor de apărare din lemn. Bastionul din sud, unit cu un turn, are un coridor de apărare care iese în afară și acoperiș cu patru versante sau în patru ape. La etajul superior se găsesc guri de tragere.

Între 1648-1649 se construiesc: turnul de vest cu patru etaje, având un plan pătrat, coridor de apărare, parapeti de șarpantă și acoperiș în formă de piramidă. Suportul pentru clopot se găsea la al patrulea etaj.

În secolul al XVIII-lea, biserica fortificată din Viscri primește o a doua centură de zid, fără ca aceasta să fie înconjurată, dotată cu turnuri. La 1743 coridorul de apărare al zidului interior este demolat, în locul lui zidindu-se un coridor acoperit, pentru cereale. În secolul al XIX-lea coridorul de apărare al bastionului de est este demolat. Dedesubt, în cele două spații, se fac încăperi de școală

Între 1970-1971 are loc restaurarea bisericii fortificate de la Viscri. Bastionul răsăritean primește un nou coridor de apărare.

Contrastul între mica biserică și sistemul de apărare al cetății este impresionant.